VITA

Az agrárstatisztikai rendszer adatbázisának felhasználási lehetőségei a hatékonyságvizsgálatokban

LACZKA ÉVA

Kulcsszavak: agrárstatisztikai rendszer, koncepciók, definíciók, lefedettség, gazdaságszerkezet.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A hatékonyság és versenyképesség vizsgálata napjainkban az agráriummal foglalkozók egyik legaktuálisabb kérdése. Különösen igaz ez akkor, amikor hazánkban csökken a mezőgazdaság részaránya a bruttó hozzáadott érték előállításában, a foglalkoztatásban, de hasonló tendenciát mutatnak más statisztikai mutatók is. A mezőgazdaság kibocsátásának növelése, a magasabb hozzáadott értéket biztosító termelési szerkezet kialakításának, a foglalkoztatás bővítésének feltétele – többek között – a jól képzett, szakirányú tudással rendelkező munkaerő rendelkezésre állása, a mezőgazdasági tevékenység vonzóvá tétele. A helyzet értékelése, a javaslatok kidolgozása komplex – gazdasági, társadalmi, környezeti szempontokra is kitérő – elemzéseket igényel, melyekhez fel kell használni valamennyi rendelkezésre álló információt, adatbázist.

A statisztikai és más információs rendszerek fejlődésének eredményeként ma már nem szenvedünk információhiányban, ugyanakkor az információs rendszerek sokszínűsége a korábbiaknál nehezebb feladat elé állítja az elemzőket, a felhasználókat. A felhasználóknak a korábbiaknál gondosabban szükséges tanulmányozni az információs rendszerekben használt koncepciókat, definíciókat, de át kell tekinteni azt is, hogy az egyes információs rendszerek, alrendszerek adatai az agrárium mely szereplőire, azok mely csoportjára vonatkoznak. Mindezt tovább cizellálja a magyar mezőgazdaságban a két nagy gazdálkodási forma – a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok – tradicionálisan eltérő működése, szerkezete, eltérő jellemzőik. A sajátosságok és az információs rendszerek nemzetközi standardjai miatt a gazdasági szervezetekre és az egyéni gazdaságokra más-más fogalmakat indokolt meghatározni, de az egyes adatgyűjtések esetében is eltérő megoldásokat kell kialakítani.

A fentiek miatt a cikk célja, hogy felhívja a figyelmet a vonatkozó információk, adatbázisok felhasználhatóságának lehetőségeire, esetenként azok korlátaira, hogy milyen „lefedettségi" és fogalmi eltérésekkel ajánlatos számolni. Javasolja, hogy a hatékonyság, termelékenység vizsgálata a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetekre és a piacorientált egyéni gazdaságokra vonatkozzon. Felhívja a figyelmet a fent említett gazdaságok tevékenységtípusonkénti (növénytermelő, állattartó, vegyes gazdálkodású) vizsgálatára is, ami – további – érdekes eredményekre vezethet. Noha a cikk javasolja, hogy a kizárólag saját fogyasztásra termelő, illetve felesleget értékesítő egyéni gazdaságok ne legyenek alanyai a hatékonysági,

versenyképességi vizsgálatoknak, megfontolandónak tartja, hogy az említett gazdaságkör esetében a vizsgálatok alapvetően szociális, társadalmi kérdések vizsgálatára koncentráljanak.

BEVEZETÉS

A hatékonyság és versenyképesség vizsgálata, annak javítása napjainkban az agráriummal foglalkozók (szereplők, döntéshozók, elemzők, ágazatok iránt érdeklődők stb.) számára az egyik legaktuálisabb kérdés (*Mészáros – Szabó, 2014; Harangi-Rákos – Szabó, 2011, 2012*). Statisztikusként e munkához oly módon szeretnék hozzájárulni, hogy bemutatom a rendelkezésre álló adatok, információk rendszerét, beleértve annak korlátait, esetleges buktatóit is.

A közgazdaságtudomány és a statisztika tudományának fejlődésével az információk egyre bővülő köre jelenik meg, egyre több adatra van szükség, újabb és újabb adatbázisok kerülnek összeállításra. Az adatgyűjtések – noha az esetek többségében nemzetközi standardokra épülnek – eltérő céllal készülnek, eltérő fogalmakat, definíciókat használnak, azok alkalmazását jelentős mértékben befolyásolja az illető ország gazdaságának jellegzetessége, szerkezete is. Különösen igaz ez az agrárium esetében, még inkább azokban az országokban, ahol a mezőgazdasági termelésben nagyszámú apró termelőegység is részt vesz. Mindenekelőtt két nagyon fontos kérdés merül fel. Az egyik, hogy *mit is tekintsünk megfigyelési egységnek,* „gazdaságnak", kikre vonatkoznak a rendelkezésre álló adatok. Hasonló módon nagyon fontos kérdés a *munkaerő-ráfordítás mérése* is, ami a mezőgazdaság esetében nem könnyű feladat, márpedig ezekre az adatokra, információkra épülnek a termelékenység-, hatékonyságvizsgálatok.

A STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉSEK KÖRE

A *statisztikai értelemben vett gazdaságfogalom* meghatározásának célja a megfigyelendők körének kijelölése annak érdekében, hogy a vizsgált jelenségről megbízható információkkal tudjunk szolgálni. A sajátos – nagyszámú, saját fogyasztásra termelő gazdasággal jellemezhető – agrárstruktúra esetében, a megfelelő lefedettség biztosítása érdekében (s ilyenek a mediterrán országok, de Magyarország is), a statisztikai megfigyelés alanyává válnak olyan mezőgazdasági termeléssel foglalkozó egységek is, amelyek közgazdasági értelemben nem tekinthetők gazdaságnak. A magyar mezőgazdaságban, amennyiben eltekintenek a kizárólag saját fogyasztásra termelő egyéni gazdaságok standard outputjától, annak 16%-a hagyható figyelmen kívül.

A statisztikai értelemben vett gazdaságfogalom meghatározásán túl ezekben az esetekben – természetesen – szükséges annak tisztázása is, hogy közgazdasági értelemben ki tekinthető gazdaságnak, illetve megkerülhetetlen a különböző céllal létrehozott gazdaságfogalmak egymáshoz való viszonyának tisztázása is.

A rendszeres mezőgazdasági statisztikai adatszolgáltatás Magyarországon közel kétszáz éves, a valamennyi mezőgazdasági tevékenységre kiterjedő adatgyűjtési rendszer a 19. század végére alakult ki. A statisztikai értelemben vett gazdaságfogalom kialakítását a cenzusjellegű összeírások megjelenése hívta életre, sokszínűvé válásának a sajátos agrárstruktúra, a közgazdaságtudomány, illetve a statisztika tudományának fejlődése adott lendületet.

A nemzetközi szervezetek ajánlásaikban, előírásaikban definiálják ugyan a statisztikai adatgyűjtésekben vizsgálandók körét – azaz a megfigyelendő egység fogalmát –, de megfogalmazásaikkal olyan általános keretet biztosítanak, hogy azok lehetővé

tegyék a megfigyelendő egység alkalmazását valamennyi – eltérő struktúrájú, eltérő statisztikai rendszert működtető – országban (*Eurostat, 2003ab; European Union, 1988, 2006, 2008; FAO, 1995, 2010*). Az említett okoknak köszönhetően gyakran eltérő alkalmazások születnek. Jó példa erre az Európai Unió tagországaiban alkalmazott statisztikai gazdaságfogalmak sokszínűsége, amely jelentősen eltér a köztudatba bekerültektől. Körükben elsősorban a mediterrán és a 2004-ben csatlakozott tagországokat jellemzi, hogy a statisztikai értelemben vett és közgazdasági értelemben vett gazdaságfogalom nem egyezik meg.

AZ AGRÁRSTATISZTIKAI RENDSZER

Az Európai Unió információs rendszereinek jogi szabályozását a Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament látja el. A rendeletek valamennyi tagország számára kötelezőek, az irányelvek szintén, de a rendeletekkel ellentétben az irányelveket a tagországok saját jogrendjükbe átültetik. Az agrárstatisztika az Európai Unió statisztikai rendszereinek legfejlettebb alrendszere, működését több ezer oldalnyi joganyag szabályozza. Az agrárstatisztikai területek meghatározó részét tanácsi, európai parlamenti és bizottsági rendeletek, irányelvek és határozatok teszik ki.

A közösségi agrárstatisztika legfontosabb pillére *a gazdaságszerkezeti összeírások rendszere* (GSzÖ), amely átfogó képet ad a tagországok mezőgazdaságának legfontosabb jellemzőiről (*European Union, 1988, 2006, 2008*). A mindenkori gazdaságszerkezeti összeírások (általános mezőgazdasági összeírások) alapján aktualizálhatók a regiszterek, erre épül az agrárstatisztika teljes rendszere, illetve ezek alapján végezhető el az illető ország agrárstruktúrájának komplex elemzése.

A gazdaságszerkezeti felvételekre épül a gazdaságok Európai Unióban alkalmazott osztályozási rendszere, ezt nevezzük *Tipológiának* (*European Union, 1988, 2008*). A tipológia a gazdaságok egységes elvek alapján történő összehasonlítását teszi lehetővé az Európai Unió valamennyi tagországában. Az elrendelő jogszabályok a gazdaságok területi elhelyezkedés, méret és tevékenységtípus szerinti osztályozását, elemzését írják elő, e jogszabály definiálja a gazdaságok ökonómiai méretének meghatározását is.

A tipológiához szorosan kapcsolódik a valamennyi tagország által működtetett *Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat* (*Farm Accountancy Data Network,* FADN) nevű közösségi agrárinformációs rendszer (*Hajdú et al., 1993; Kapronczai, 2003; Kovács, 2001*). A nemzeti rendszereket eltérő elnevezéssel illetik, Magyarországon – német mintára – a *Tesztüzemi rendszer* elnevezés honosodott meg. A tesztüzemi rendszer lényegében egy rendszeresen végrehajtott – agrárcenzusok adatai alapján kiválasztott gazdaságokra kiterjedő – reprezentatív megfigyelés. A gazdaságok számláiból származó adatokra épülve az üzemek különböző csoportjainak jövedelmezőségéről ad képet, régiók, az illető ország és az Európai Unió szintjén. A rendszer kidolgozása 1995-ben kezdődött, napjainkban a tesztüzemi rendszer 1984 üzem eredményszemléletű könyvvitele alapján készül.

Az Európai Unió *termelési statisztikája* rendkívül széles körű adatigényt definiál. E statisztikák kiterjednek a földhasználat évenkénti, az állatállomány félévenkénti megfigyelésére, valamint az 5-10 évenként végrehajtandó gyümölcsös- és szőlőültetvény-összeírásokra. E statisztika keretein belül gyűjtenek a statisztikusok adatokat a termelés eredményeiről. A kiegészítő, előzetes becslések eszköztárába ma már olyan korszerű eszközök tartoznak, mint a műholdas technikára épülő megfigyelés, de a termelési adatok szolgálnak alapul a termelői összevont mérlegek összeállításához is.

Az Európai Unió *monetáris statisztikájának* részei: a mezőgazdasági árstatisztika (beleértve az input- és outputárakat), a mezőgazdasági háztartások jövedelemstatisztikája és a mezőgazdasági munkaerő és keresetek statisztikája. Közülük a mezőgazdasági munkaerő-statisztika azért része a monetáris statisztikának, mert ezeket az adatokat használják fel a mezőgazdasági munkaerőegység kiszámításához.

Az agrárstatisztikai rendszer fontos eleme a *Mezőgazdasági Számlák Rendszere* (MSzR), amely az agrárium makrofolyamatait mutatja, gyakorlatilag a nemzeti számlák szatellitszámlája. E rendszer állítja elő a mezőgazdaság kibocsátására, folyó termelőfelhasználására, bruttó hozzáadott értékére, termelési tényezők jövedelmére, nettó vállalkozói jövedelmére, mezőgazdasági munkaerő-felhasználására vonatkozó mutatókat (*Kapronczai, 2003*).

A statisztikai értelemben vett gazdaságfogalom meghatározása a cenzusokban, a GSZÖ-kben történik, de miután erre épül az agrárstatisztikai rendszer többi eleme, valójában a definiált gazdaságfogalom a rendszer valamennyi elemében érvényesül.

GAZDASÁGFOGALOM A GAZDASÁGSZERKEZETI ÖSSZEÍRÁSOK RENDSZERÉBEN

A közösségi mezőgazdasági összeírások rendszere az Európai Unió statisztikai rendszerének egyik legfontosabb alappillére (*European Union; 1988, 2008*). Az összeírások komplex információkkal szolgálnak a tagországok mezőgazdaságának struktúrájáról, a gazdaságok gazdasági-társadalmi jellemzőiről, ezért nem közömbös, hogy kik kerülnek be a megfigyeltek körébe.

A közösségi mezőgazdasági összeírásokat tízéves időtartamra szóló tanácsi rendeletek szabályozzák, melyek értelmében *tízévenként teljes körű, háromévenként reprezentatív összeírásokat* (mikrocenzusokat) kell végrehajtani. Az összeírás mutatókörét, egyéb előírásait mellékletek tartalmazzák, amelyeket rendszeresen felülvizsgálnak és aktualizálnak.

Az Európai Unióban az első közösségi mezőgazdasági összeírás végrehajtására 1966/67-ben került sor, melyet rendszeresen követtek a gazdaságszerkezeti összeírások. Fordulatot 1988-ban a vonatkozó rendelet megszületése hozott (571/88/EGK rendelet), melyet 2008-ban a 1166/2008/EK rendelet váltott fel.

Az 1988-ban elfogadott rendelet a mezőgazdaság fogalmának meghatározását (hogy milyen tevékenységeket kell mezőgazdasághoz tartozónak tekinteni) a tevékenységek mellékletben történő felsorolásával oldotta meg, azaz a felmérésnek nem kellett kiterjednie azokra a tevékenységekre, amelyeket a lista nem tartalmazott.

Az 571/88/EGK rendelet 5. cikkelye (*European Union; 1988*) értelmében agrárgazdaságnak minősült az a technikailag és gazdaságilag önálló egység, amely önálló vezetés alatt áll és mezőgazdasági termékeket állít elő, illetve a 6. cikkely rendelkezett a megfigyelendők köréről, miszerint a megfigyelésnek le kellett fednie

a) az egy hektár vagy annál nagyobb mezőgazdasági területet művelő egységeket;

b) az egy hektárnál kisebb mezőgazdasági területet művelő egységeket, amennyiben bizonyos (a tagország által meghatározott) mennyiséget eladásra termelnek, vagy ha a gazdaság teljesítménye egy bizonyos naturális küszöbértéket meghalad.

Azok a tagországok, amelyek a *b)* pont szerinti küszöbértéket határozták meg, kötelesek voltak a küszöbértéket olyan szinten rögzíteni, hogy a statisztikai megfigyelésből csak azok a legkisebb termelőegységek maradjanak ki, amelyek a tagállam összes standard fedezeti hozzájárulásának csak egy vagy annál kisebb százalékát teszik ki. *Ide sorolhatók a mediterrán tagországok, így például Olaszország, Görögország, Portugália stb.*

A fentiek miatt Magyarországon a b) pont értelmében határozták meg a statisztikai gazdaságfogalmat; így gazdaságnak minősül valamennyi mezőgazdasági tevékenységet végző gazdasági szervezet és azok a háztartások, melyek összes termőterülete legalább 1500 m², vagy összes gyümölcsös- és/vagy szőlőterülete legalább 500 m², vagy üvegház vagy más védőtakarás alatti termesztő területe legalább 100 m², vagy legalább egy nagyobb haszonállatot, vagy legalább 50 tyúk, illetve más baromfit, vagy legalább 25 házinyulat, prémes állatot, húsgalambot, vagy legalább 5 méhcsaládot tartanak.

Az agrárgazdaság fogalom koncepciója alapvetően 2008-ban sem változott meg, csupán csak „szigorúbbá vált", mivel a lefedettség mértékét a mezőgazdasági terület, illetve a haszonállat-állomány százalékában határozta meg (a statisztikai megfigyelésnek le kell fednie az illető tagország mezőgazdasági területének és haszonállat-állományának 98 százalékát). *A korábban meghatározott magyar, statisztikai értelemben vett gazdaságfogalom a fenti kritériumnak is eleget tesz.*

A rendeletek tehát nem rögzítettek minden tagország számára kötelező, azonos küszöbértéket (agrárgazdaság-fogalmat), lehetőséget adtak arra, hogy a tagországok – mezőgazdasági sajátosságaiknak megfelelően – nemzeti küszöbértékeket határozzanak meg, a feltétel a megfelelő lefedettség biztosítása (*Laczka, 2004, 2007*).

Az ÁMÖ 2000 adatainak elemzése visszaigazolta, hogy közgazdasági értelemben vett gazdaságfogalomnak – az egyéni gazdaságok körében – a piacorientált gazdaságok tekinthetők (*Központi Statisztikai Hivatal, 2002, 2003*).

A FOGLALKOZTATOTTSÁG, MUNKAERŐ-RÁFORDÍTÁS MÉRÉSE A MEZŐGAZDASÁGBAN

A mezőgazdaság foglalkoztatottságára, munkaerő-ráfordítására vonatkozóan a statisztika rendszeresen három, nemzetközi standardok (EU, ILO) alapján gyűjtött, összeállított mutatót publikál. A három mutató előállításának célja, így annak koncepciója, definíciói, statisztikai lefedettsége eltérő, felhasználásukkor minderre tekintettel kell lenni (1. ábra).

1. ábra

A foglalkoztatottság, munkaerő-ráfordítás mérésére szolgáló adatgyűjtések lefedettsége

<table>
<tr><th colspan="2">Gazdasági szervezetek</th><th colspan="2">Egyéni gazdaságok</th></tr>
<tr><td>Mezőgazdaságba sorolt 5 fő alatti szervezetek nem mezőgazdasági alkalmazottai</td><td>Mezőgazdaságba sorolt 5 fő alatti szervezetek mezőgazdasági alkalmazottai</td><td rowspan="2">Egyéni gazdaságok teljes és részmunkaidős foglalkoztatottjai (ha ez a főtevékenysége)</td><td rowspan="2">Értékesítésre termelő családi munkaerő</td></tr>
<tr><td>Mezőgazdaságba sorolt 5 fő feletti szervezetek nem mezőgazdasági alkalmazottai</td><td>Mezőgazdaságba sorolt 5 fő feletti szervezetek mezőgazdasági alkalmazottai</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td><td>Egyéb ágazatba sorolt, mezőgazdasági tevékenységet végző alkalmazottak</td><td>Egyéni gazdaságok részmunkaidős foglalkoztatottjai (ha nem ez a főtevékenysége)</td><td>Saját fogyasztásra termelő családi munkaerő</td></tr>
<tr><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Intézményi munkaügyi statisztika</td><td>Lakossági munkaerő-felvétel</td><td colspan="2">Munkaerő-ráfordítás (éves munkaerőegység alapján)</td></tr>
</table>

Forrás: saját szerkesztés

Az Éves Munkaerőegység

A mezőgazdaságban felhasznált munkaerő mérésének legátfogóbb forrása a mezőgazdasági statisztika által használt *Éves Munkaerőegységben (ÉME)* kifejezett munkaerő-ráfordítás. Az ÉME a néhány órás munkavégzést is teljes munkaidős munkavégzésre (évi 1800 óra) számítja át, és a kiegészítő tevékenységként végzett mezőgazdasági munkával is elszámol, azaz a nem mezőgazdasági főtevékenységű foglalkoztatottak mezőgazdasági munkáját is figyelembe veszi. Mindez összehasonlíthatóvá teszi a gazdasági szervezetekben és az egyéni gazdaságokban végzett munka nagyságát. A munkaerő-ráfordítás meghatározásának alapját a teljes körű összeírások (ÁMÖ) tízévente, illetve a GSZÖ-k háromévente adják. A köztes években az adatok továbbvezetését egy gazdasági szervezetekre vonatkozó teljes körű adatgyűjtés (OSAP 2128) és az egyéni gazdaságokra vonatkozó mintavételes adatgyűjtés (OSAP 2219) teszi lehetővé. Az MSZR tárgyévre vonatkozó előzetes munkaügyi becslése a munkaerő-felmérés és az intézményi munkaügyi statisztika felhasználásával készül. Az ÉME jól használható a mezőgazdasági munka szerkezetének vizsgálatára, azonban nem alkalmas a nemzetgazdaság más ágazataival való összehasonlításra.

A lakossági munkaerő-felmérés

Az ÉME-vel szemben a *lakossági munkaerő-felmérés* a foglalkoztatás és munkanélküliség konzisztens mérésére alkalmas, elszámol a teljes népességgel és a nemzetgazdasági ágak közötti összehasonlításra is alkalmas. A foglalkoztatott létszámban a jövedelemszerző mezőgazdasági munkát végzők szerepelnek, tehát a nem fizetett munkaerő-ráfordítással ez a mutató nem számol el. A munkaerő-felmérés negyedéves gyakoriságú mintavételes összeírás, a negyedéves becslések a mintegy 38 ezer véletlenül kiválasztott háztartásban élő kikérdezése alapján készülnek. Miután mintavételes felvételről van szó, a létszámok nagyságánál, illetve annak változásának elemzésénél mindig számolni kell a mintavételi hibával, ami a mezőgazdaságban foglalkoztatottak 100-150 ezer fős létszáma esetén 14-16 ezer fő között van. A lakossági munkaerő-felmérés a nem fizetett mezőgazdasági tevékenységet egyáltalán nem figyeli meg.

Az intézményi munkaügyi statisztika

A munkaerő-felmérésen kívül fontos információforrás a KSH által legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásokra és a költségvetési szférára kiterjedő *intézményi munkaügyi felvétele,* ami a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, valamint a halászat gazdasági ágba sorolt gazdasági szervezetekben alkalmazásban állókat figyeli meg. A felvétel definíciója értelmében az adott hónapban 60 óránál kevesebbet dolgozók nem szerepelnek a létszámadatokban.

A MAGYAR MEZŐGAZDASÁG SZERKEZETE

A mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátása 2012-ben folyó alapáron 2229 milliárd forint volt, ebből a növényi termékek 58%-kal, az állatok és állati termékek 35%-kal, a mezőgazdasági szolgáltatások és másodlagos tevékenységek pedig 7%-kal részesedtek (2. ábra).

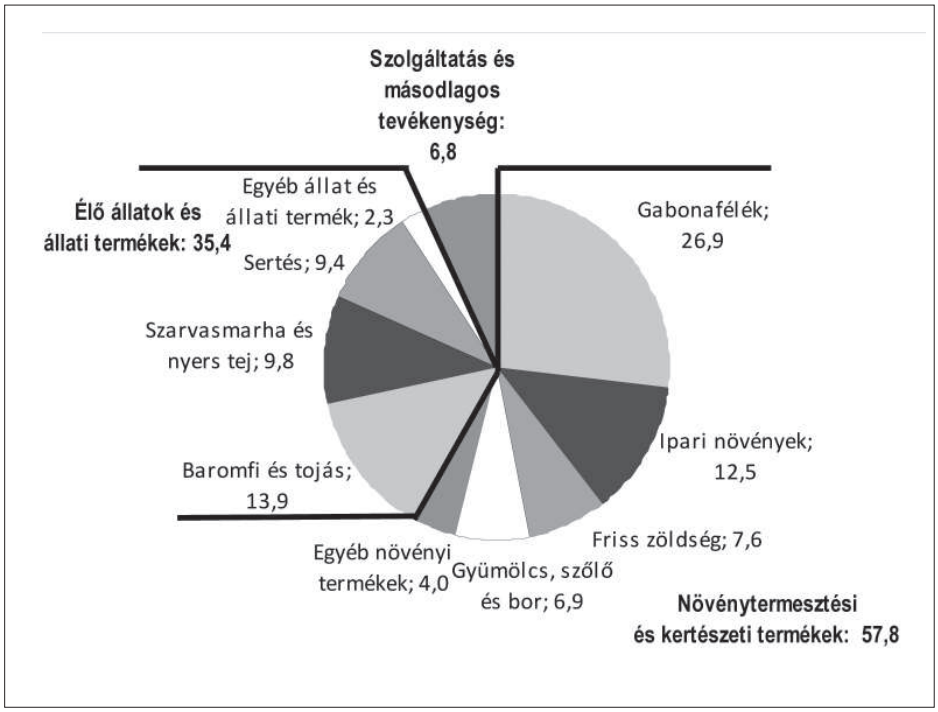
A növénytermelésen belül a gabonafélék kibocsátása a legnagyobb részesedésű. Az állattenyésztés összetételében a baromfi aránya magasabb, mint a szarvasmarháé vagy a sertésé.

A 2010-ben végrehajtott ÁMÖ 2010 adatai szerint az összeírás évében 8,6 ezer gazdasági szervezet és 567 ezer egyéni gazdaság végzett mezőgazdasági tevékenységet (*Központi Statisztikai Hivatal, 2012*).

Közülük a gazdasági szervezetek 54%-a

2. ábra

A mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátása, 2012

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2012

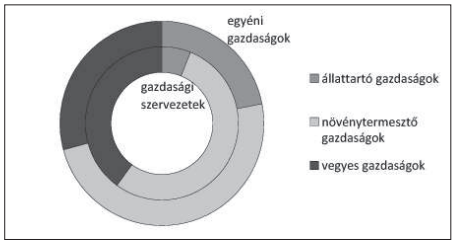
kizárólag növénytermesztéssel foglalkozott, a csak állatállományt tartó gazdasági szervezetek aránya 6%, míg a vegyes gazdálkodást folytatók aránya 40% volt.

A fentiektől némiképpen eltért az egyéni gazdaságok tevékenységtípusainak aránya. 2010-ben az egyéni gazdaságok közel fele (49%-a) foglalkozott kizárólag növénytermesztéssel, 22%-uk állattartással, 29%-uk pedig mindkettővel (3. ábra).

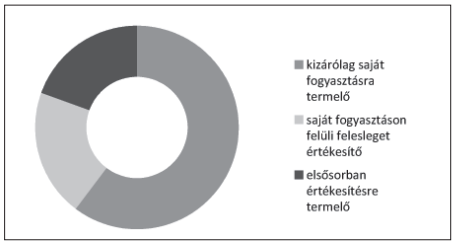
Az összeírások több mint tíz éve vizsgálják az egyéni gazdaságok termelésének céljait is (3. ábra). A cenzus adatai szerint 2010-ben az egyéni gazdaságok 60%-a kizárólag saját fogyasztásra termelt (ez az arány az egyéni gazdaságok számának jelentős

3. ábra

Gazdaságok megoszlása termelési típus szerint, 2010 (%)

Egyéni gazdaságok megoszlása a gazdálkodás célja szerint, 2010 (%)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2012

4. ábra

A mezőgazdasági termékkibocsátás megoszlása az MSZR alapján, 2012

<table>
<tr><th colspan="2">Gazdasági szervezetek (49,9%)</th><th>Egyéni gazdaságok (50,1%)</th></tr>
<tr><td colspan="2">Mezőgazdaságba sorolt 5 fő alatti szervezetek
5,4%</td><td rowspan="2">Saját fogyasztásra termelők
8,0%</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Mezőgazdaságba sorolt 5 fő feletti szervezetek
39,8%</td></tr>
<tr><td>Felesleget értékesítő
9,5%</td></tr>
<tr><td></td><td>Egyéb ágazatba sorolt, mezőgazdasági tevékenységet végző szervezetek
4,7%</td><td>Elsősorban értékesítő
32,6%</td></tr>
</table>

Forrás: saját szerkesztés

csökkenése ellenére megegyezik a 2000. évi ÁMÖ idején mért aránnyal). Elmozdulás a kifejezetten piacra termelőknél történt, 2010-ben arányuk elérte a 20%-ot, s a többi egyéni gazdaság a saját fogyasztást meghaladó felesleget értékesítette.

A hatékonyság, termelékenység vizsgálata vonatkozásában fontos információkkal szolgál a mezőgazdasági termékkibocsátás gazdálkodási formák szerinti megoszlása is, különös tekintettel akkor, ha figyelembe vesszük a gazdasági szervezetek méretkategóriáit, a melléktevékenységként végzett mezőgazdasági tevékenység outputját, avagy az egyéni gazdaságok esetében a saját fogyasztásra termelő, piacra orientált és felesleget értékesítő gazdaságokat is (4. ábra).

KIKRE VONATKOZZON A HATÉKONYSÁG, TERMELÉKENYSÉG VIZSGÁLATA?

Az adatok alapján joggal merül fel a kérdés, hogy kikre (mely gazdálkodókra) vonatkozzon a hatékonyság, termelékenység elemzése. Úgy vélem, hogy a hatékonyság, termelékenység vizsgálatának alapvetően a gazdasági szervezeteket és a piacorientált egyéni gazdaságokat kell érinteni. Amennyiben összehasonlítást szeretnénk tenni a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok hatékonysága között, azt a fent említett gazdaságok körénél lehet megtenni. Ezen belül megfontolandónak tartom a vizsgálatok tevékenység-típusonkénti (növénytermelő, állattartó, vegyes) elemzését is.

Mindez nem jelenti azt, hogy ne vizsgáljuk a saját fogyasztásra termelő, illetve felesleget értékesítő egyéni gazdaságok teljesítményét is, de esetükben más – társadalmi, szociális – szempontokra is ki kellene térni.

A fentieken túl bízok abban is, hogy az alkalmazott definíciók, lefedettség tisztázása segítséget nyújt a további vizsgálatokhoz, elemzésekhez.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) European Union (1988): Council Regulation (EEC) No 571/88 of 29 February 1988 on the organization of Community surveys on the structure of agricultural holdings between 1988 and 1997. Official Journal of the European Union, L 56, 02.03.1988, 1-14. pp. – (2) European Union (2006): Regulation (EC) No 1893/2006 of

the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 and amending Council Regulation (EEC). No 3037/90 as well as certain EC Regulations on specific statistical domains Text with EEA relevance. Official Journal of the European Union, L 393, 30.12.2006, 1-39. pp. – (3) European Union (2008): Regulation (EC) No 1166/2008 of the European Parliament and the Council of 19 November 2008 on Farm Staructure Sarvey and the Survey on Agricultural Production Methods and repealing Council Regulation (EEC) No 571/88. Official Journal on the European Union, L 321/14, 1.12.2008 – (4) Eurostat (2003a): Survey Units and threshold for FSS. Annex III, National Thresholds in FSS 2000, PHARE 2000 Seminar on FSS 2003, Örebro (S) 24-26 March 2003. Statistics Sweeden, Örebro, 11 p. – (5) Eurostat (2003b): Threshold for Farm Structure Surveys. Working Group, „Structure and Typology of Agricultural Holdings", Meeting on 6-7 May 2003. Luxembourg, 5 p. – (6) FAO (1995): Programme for the World Census of Agriculture 2000.Statistical Development Series 5, FAO, Roma, 79 p. – (7) FAO (2010): Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics. Washington, The International Bank for Reconstruction and Development/World Bank, 55 p. – (8) Hajdú J. – Takács I. – Kocza M. – Takácsné Gy. K. (1993): A családi kisüzemek, vállalkozói méretű kisgazdaságok gazdálkodási rendszereinek műszaki megalapozása. Kutatási jelentés. FM Műszaki Intézet, Gödöllő, 203 p. – (9) Harangi-Rákos M. – Szabó G. (2011): A mezőgazdasági szervezetek gazdálkodásának vizsgálata a 2002–2009 közötti időszakban. Gazdálkodás, 55 (4), 358-366. pp. – (10) Harangi-Rákos M. – Szabó G. (2012): The economic and social role of private farms in Hungarian agriculture. Applied Studies in Agribusiness and Commerce, 6 (5) 33-41. pp. – (11) Kapronczai I. (2003): Agrárinformációs rendszerek fejlesztésének megalapozása. Doktori (PhD-) értekezés. Gödöllő, 115 p. – (12) Kovács G. (2001): Mérethatárok és lefedettség. Magyar Mezőgazdaság, december 12., 8-9. pp. – (13) Központi Statisztikai Hivatal (2012): A mezőgazdaság szerepe a nemzetgazdaságban. www.ksh.hu – (14) Laczka É. (2004): A gazdaságfogalom statisztikai és közgazdasági értelmezése. Doktori (PhD-) értekezés. Gödöllő, 130 p. – (15) Laczka É. (2007): A magyar mezőgazdaság az EU-csatlakozás körüli években, 2000-2005. Statisztikai Szemle, 85. évf., 1. sz., 6-20. pp. – (16) Mészáros S. – Szabó G. (2014): Hatékonyság és foglalkoztatás a magyar mezőgazdaságban. Gazdálkodás 58 (1), 58-74. pp.

A POSSIBLE ROLE FOR VINEYARD PRUNINGS IN THE THERMAL ENERGY SUPPLY OF LOCAL COMMUNITIES BASED ON THE RESULTS OF AN INVESTMENT ECONOMY STUDY

By: Gonda, Cecília

Keywords: institutional heating, by-product utilisation, vine prunings.

It is a good opportunity for the municipalities of Hungary where vine growing is present but the prunings are not utilised, the gas boilers of the local government institutions are outdated, and neither the replacement of the windows nor the insulation of the buildings is affordable, to utilise vine prunings for heating purposes. Gyöngyöstarján, where the natural gas needs of all the local government institutions is close to 64.000 m^3 annually, which is an expenditure of nearly HUF 9 million per year, is such a settlement. The results of this study point out that for local governments which have similar characteristics to the investigated municipality it is worth using vine prunings for institutional heating purposes. According to my dynamic investment analysis calculations, the investment (the aim of which is to substitute natural gas) may pay off in only six years, and during its operation it can save up to HUF 86 million surplus to the return of alternative costs, by not having to pay for natural gas. The return on investment could be jeopardised if the currently unutilised raw materials will have to be paid for in the future. The implementation of a more expensive collection technology may also increase the risk of return. In case the annual increase in the price of natural gas is less than 8 per cent, the planned investment will not pay off in 15 years.

HOW CAN WE USE THE AGRICULTURAL STATISTICS DATABASES FOR ANALYSING EFFICIENCY AND COMPETITIVENESS?

By: Laczka, Éva

Keywords: system of agricultural statistics, concepts, definitions, coverage, structure of agriculture.

The analysis of efficiency and competitiveness is one of the most topical questions for the experts dealing with agricultural issues. This is all the more so when we consider that in Hungary the share of agriculture in GDP and in employment are decreasing, while other statistical indices reveal similar trends. The increase of the output of agriculture, the creation of a structure allowing the production of higher value added, and the expansion of employment depend – among others – on the availability of a well-formed workforce possessing the necessary specialised knowledge and the degree of attractiveness of agricultural activity. The assessment of the situation and the elaboration of the proposals require complex analyses covering economic, social and environmental considerations, and the use of all available information and databases.

As a result of the development of statistical and other information systems there is not an information shortage today, but on the other hand analysts and users have to cope with the great diversity of information systems. Users have to study more carefully than before the concepts and definitions used in the information systems, but they also have to consider which actors and groups of the agrarian sector the data of the different information systems and sub-systems apply. All this is further refined by the tradition-

ally different functioning and structure of the two big forms of agricultural holdings in Hungarian agriculture – agricultural enterprises and private holdings – and their different characteristics. Owing to the specificities and international standards of the information systems, different concepts have to be defined for agricultural enterprises and private holdings, but different solutions have to be used in the case of the individual surveys as well.

Based on the above facts, the purpose of this article is to draw attention to the possibilities and sometimes the limits of the usability of the corresponding information and databases, and to the "coverage" and differences in concepts that have to be taken into consideration. The article proposes to focus the examination of efficiency and competitiveness on the enterprises carrying out agricultural activity and the market oriented private holdings. It calls attention to the analysis of these holdings according to the type of activity (crop farming, animal farming, mixed farming), that can lead to further, interesting results. Although the article proposes to exclude from the scope of efficiency and competitiveness analysis private holdings producing exclusively for own consumption or selling the surplus, it is of the opinion that it is worth considering to focus the analysis mainly on the social and societal aspects of such holdings.

THOUGHTS ON "EFFICIENCY AND EMPLOYMENT IN THE HUNGARIAN AGRICULTURE" DEBATE ARTICLE

By: Udovecz, Gábor

Keywords: efficiency, competitiveness, agribusiness, employment.

Increasing efficiency in agriculture may reduce the employment opportunities. However, the rational solution of this contradiction is limited. Cross-border, increasingly intense global competition dominates the world, from which Hungarian agriculture can only partly withdraw itself. This effort could be supported by producing unique (inimitable) products, by stimulating the local economy, or by product labelling! Such "hungaricums" may reach a retail market share of 20% within decades. However, the remaining 80% will continue to compete. Hence, efficiency needs to be further improved but, more importantly, it is essential to enhance processing and improve the organisation in sales and cooperation, thus create competitiveness in the whole sector, in the whole agribusiness. In this desired case, the number of agricultural workers would increase only slightly, but the supporting capacity of the whole sector could be significantly improved! In the current processes, not the size of a farm and the employment is confronted, but the structure of production and the employment opportunities. The problem is not that the increase in efficiency reduces the demand for labour in agriculture, but this consequence has not been compensated by conscious improvement of the whole agribusiness! Therefore, if Hungarian agriculture had some decades in stable and predictable conditions to adjust, not only its efficiency indicators, but also its position in the international competition would improve. It would reach growth and expansion of employment!